

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ РІВНЯ
СФОРМОВАНОСТІ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ ТЕКСТІВ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена розробленню, науково обґрунтованої методики тестового контролю лексичних навичок читання текстів зі спеціальності студентами гуманітарного напрямку навчання.

Ключові слова: тестовий контроль, лексичні навички читання, поточний і підсумковий контроль, дотекстовий і текстовий рівень.

Постановка проблеми. Питання організації тестового контролю читання текстів зі спеціальності студентами гуманітарного напрямку навчання.

Важливим напрямом підготовки студентів гуманітарних факультетів є формування їх як культурних посередників у ситуаціях міжкультурного спілкування. Одним із шляхів досягнення цього є читання іншомовних текстів з обраної спеціальності, що забезпечує реалізацію трьох взаємопов'язаних компонентів навчання іноземної мови: користування мовою, усвідомлення природи мови, розуміння іноземної та рідної культур. Читання іншомовних текстів зі спеціальності розглядається як специфічна форма міжкультурного спілкування, під час якого у читача-студента формуються зразки і моделі поведінки, розвиваються мислення, здатність до аналізу й оцінки, складається образ світу і самого себе. Результатом цього є розуміння, яке характеризується діалогічним характером та породженням особистісних смислів читача (М. Бахтін, В. Борєв, М. Каган, N. Holland та ін.). Отже, самий процес читання розглядається як один із видів комунікативно-пізнавальної діяльності студентів.

Сучасні вимоги до оновлення змісту навчання спрямовані на вдосконалення системи та форм контролю, серед головних недоліків якого нерідко називають суб'єктивність оцінки викладача, що виникає здебільшого внаслідок відсутності чітких еталонів для порівняння [1, 56]. Одним із можливих шляхів подолання недоліків контролю є тлумачення його в ширшому плані — як двокомпонентної єдності, що формується зовнішнім контролем викладача та внутрішнім самоконтролем студента. Найефективнішою формою реалізації такої двоєдиної моделі контролю виступає лінгводидактичне тестування.

Численні публікації вітчизняних і зарубіжних авторів присвячені висвітленню різних аспектів проблеми організації тестового контролю як у теоретичному плані (визначення змісту, цілей, завдань, форм та функцій тестового контролю у процесі навчання), так і в царині практичного застосування — йдеться, зокрема, про класифікацію видів і типів тестових завдань за різними критеріями; визначення основних вимог до складання й статистичного аналізу тестових завдань; вивчення специфіки організації тестового контролю рівня сформованості мовленнєвих навичок і вмій на різних етапах навчання (В. Банкевич, Ю. Головач, І. Рапопорт, І. Соттер та ін.). Відомо також чимало досліджень, присвячених розробці тестів

для перевірки початкового рівня іншомовної комунікативної компетенції в нових умовах навчання, адаптації навчального матеріалу до реального рівня знань студентів та вирішення питання комплектування навчальних груп (Л. Айзікович, О. Коновалова, С. Максаківа, Г. Світлицева). Розглядалися деякі питання застосування лексичних тестів у навчальній функції (С. Фоломкіна, Т. Новицька), зокрема у функції вправ на етапі первинного засвоєння лексики для читання (О. Товма). Більшість розробок пов'язана з організацією та проведенням підсумкового тестового контролю лексичного аспекту читання (М. Баракова, Н. Глухова, С. Бартельс, О. Стеркіна, Л. Якимова). Проте теоретичний аналіз цієї проблеми доводить про необхідність більш поглибленого вивчення деяких її аспектів. Зокрема, невирішеними залишаються питання визначення та деталізації об'єктів контролю при навчанні лексики для читання, відбору видів і типів тестових завдань, що відповідають об'єктам контролю та характеру мовного матеріалу, не розроблена єдина структура реалізації тестового контролю сформованості лексичної навички читання студентами гуманітарних спеціальностей, яка б включала тести вихідного рівня, тести поточного контролю, тести для самостійного повторення лексики шкільного мінімуму та тести підсумкового контролю. Це пояснюється недостатньою теоретичною розробленістю окремої проблеми, відсутністю науково обгрунтованої методики тестового контролю для студентів гуманітарних спеціальностей, що підтверджує актуальність вибору теми дослідження.

Завдання цього дослідження полягає у розробленні науково обгрунтованої методики тестового контролю, в організації поточного та підсумкового контролю лексичних навичок читання текстів зі спеціальності студентами гуманітарного напрямку навчання, оскільки контроль є невід'ємним компонентом навчального процесу. За його допомогою здійснюється зворотний зв'язок, який дає змогу визначити ступінь збігу реально виконаної та планованої дій. Для успішного виконання цього завдання потрібно, щоб водночас із зовнішнім контролем викладача функціонував внутрішній самоконтроль студента. Найефективнішою формою реалізації такого двоспрямованого контролю є тестовий контроль.

Методичні передумови застосування тестового контролю лексичного аспекту читання базуються на тому, що ця навичка як компонент складного мовленнєвого вміння читання, у свою чергу, складається із закріплених операцій із лексичним матеріалом: впізнавати та

виділяти лексичну одиницю з мовленнєвого потоку під час читання, співвідносити сприйняту форму лексичної одиниці з її значенням, поєднувати лексичні значення у ході формування смислу. Об'єкти тестового контролю можуть визначатися й упорядковуватися на підставі градації вмій виконувати вищеназвані закріплені операції з лексичними одиницями, що входять до пасивного словникового запасу студента, та вмій оперувати лексичним матеріалом, невідомим до моменту читання, тобто лексичними одиницями, які формують потенціальний словниковий запас студента. Лінгвістичною передумовою успішності тестового контролю є проведення його на базі конкретного лексичного матеріалу, відбраного для студентів певної спеціальності. З погляду стилістичної забарвленості вся лексика, що вивчається на певному етапі, належить до загальнонавчального і наукового пластів і є спільною для всіх гуманітарних спеціальностей окремого навчального закладу. З метою окреслення кількісного співвідношення лексики означених стилістичних пластів потрібно здійснити теоретичний відбір лексики [4, 23]. Також необхідно розробити банк тестових завдань для перевірки рівня володіння лексикою; визначити структуру комплексу тестових завдань; запропонувати модель навчального процесу, яка дасть змогу практично реалізувати поточний і підсумковий тестовий контроль лексики читання; обґрунтувати процедуру виділення поурочних лексичних доз, рівень володіння якими перевіряється за допомогою комплексів тестових завдань; визначити шляхи актуалізації недостатньо засвоєного шкільного лексичного мінімуму за допомогою спеціально розроблених наборів тестових завдань. Кожний тест має пройти чотири стадії під час його складання й засвоєння — йдеться про планування тесту; конструювання тестового завдання, включаючи передтест; проведення тестування; аналіз його результатів. На етапі планування відбувається теоретична підготовка тесту, смисл якої полягає у створенні набору специфікацій, що містять інформацію про мету й об'єкти тестування, контингент тестованих, зміст тестового завдання та очікуваної відповіді. Під специфікацією розуміється докладний перелік основних характеристик явища, що досліджується, урахування яких є необхідним для складання тесту [3, 12]. Наявність деталізованих специфікацій дає змогу вирішити завдання адекватного відображення змісту програми навчання у змісті тесту. Такі специфікації є основою конструювання тестових завдань і створення банку тестових завдань певної спрямованості.

Одним із провідних класифікаційних критеріїв у створенні банку тестових завдань для контролю читання може бути характеристика наявності або відсутності попередньої локалізації еталону лексичної одиниці у довготривалій пам'яті студента. На підставі цього критерію можна виділити принаймні два типи тестових завдань: тестові завдання для визначення рівня сформованості вмій оперувати відомим лексичним матеріалом і тестові завдання для визначення рівня сформованості умій оперувати матеріалом, невідомим до моменту читання. Названі типи завдань можуть включати підтипи завдань, що визначаються об'єктами тестового контролю, деталізованими відповідно до етапів формування навичок читання текстів зі спеціальності студентами гуманітарних спеціальностей.

До першого типу тестових завдань можуть входити такі три підтипи:

- тестові завдання для визначення рівня сформованості уміння впізнавати та виділяти лексичну одиницю з мовленнєвого потоку під час читання;

- тестові завдання для визначення рівня сформованості вміння співвідносити сприйняту форму лексичної одиниці з її значенням з опорою на попередню локалізацію слова в пам'яті;

- тестові завдання для визначення рівня сформованості вміння вибирати лексичні одиниці під час формування смислу.

Другий тип тестових завдань може складатись із таких двох підтипів:

- тестові завдання для визначення рівня сформованості вміння знаходити значення невідомого слова за формальними ознаками;

- тестові завдання для визначення рівня сформованості вміння знаходити значення невідомого слова на підставі контексту та мовної здогадки.

Запропоновані типи та підтипи завдань формують структуру банку тестових завдань для контролю читання текстів зі спеціальності студентами гуманітарних факультетів. Компоненти цієї структури реалізуються за допомогою інших видів тестових завдань, які є найбільш ефективними для контролю розумових і вербальних операцій, що лежать в основі функціонування навички читання текстів зі спеціальності — це тестові завдання на завершення, групування, зіставлення, запитання-відповіді, узагальнення, розташування, трансформацію, виправлення помилки, оцінювання інформації.

Для визначення типів тестових завдань, ефективних для контролю читання текстів зі спеціальності, доцільно проаналізувати тестові завдання щодо співвідношення їх основних структурних елементів: змісту або стимулу завдання та реакції-відповіді на такий стимул [2, 35]. Пріоритетними вважаються такі типи, які здатні надавати найбільш точну інформацію щодо рівня сформованості навички читання текстів зі спеціальності та максимально відповідають тестованому лексичному матеріалу, а саме: вибіркові тексти-завдання альтернативного, перехресного та множинного вибору і тестові завдання з вільно конструйованою відповіддю. Тестовий контроль здійснюється по-різному під час поточного та підсумкового контролів. Поточний контроль має поетапний характер і здійснюється прямим тестуванням за допомогою дискретних тестів. Підсумковий контроль провадиться наприкінці семестру і складається з двох частин: лексичного дискретного тесту та інтегрального тесту контролю мовленнєвого вміння читання.

Реалізація тестового контролю в поточному та підсумковому режимах відбувається за допомогою тестових завдань, які розробляються на базі банку тестових завдань. Під комплексом, як правило, розуміється набір з 20–30 тестових завдань, який забезпечує перевірку рівня сформованості вмінь оперувати відомим і невідомим лексичним матеріалом при читанні текстів зі спеціальності студентами гуманітарних факультетів і який складається з однотипних тестових завдань 6–7 видів, відібраних відповідно до характеру контрольованого матеріалу і спрямованих на перевірку конкретних об'єктів — вмінь виконувати операції-компоненти тестового контролю.

Такий комплекс складається з двох блоків тестових завдань, що відповідають двом періодам роботи над лексичним матеріалом для читання — дотекстовому і текстовому. Тестові завдання першого блоку побудовані на рівні ізольованих слів і словосполучень, у другому блоці представлені тестові завдання на рівнях: слово — речення — надфразова єдність — текст. Мовний матеріал, володіння яким контролюється на дотекстовому етапі роботи, може бути представлений лексичними одиницями для читання, які призначені для обов'язкового засвоєння. Це зумовлює побудову першого блоку комплексу з тестових завдань лише першого типу, включаючи три підтипи, які оцінюють рівень сформованості вмінь оперувати при читанні відомим лексичним матеріалом. Другий блок комплексу тестових завдань спрямований на контроль рівня володіння

як пасивним, так і потенціальним словниками, і тому містить тестові завдання першого та другого типів, які визначають рівень сформованості вмінь оперувати відомим лексичним матеріалом при читанні.

Головною метою теоретичного дослідження тестових завдань є обмеження впливу на результати тестування факторів, які ускладнюють виконання тесту. Основними серед таких факторів виступають особливості змісту-стимулу тестового завдання та очікуваної відповіді, а саме: а) абстрактна інформація; б) велика кількість елементів заперечення; в) вигадані або допустимі факти.

Описані комплекси поточного контролю разом з комплексом тестових завдань для підсумкового контролю формують єдине структурне утворення для перевірки рівня володіння лексичним аспектом читання текстів зі спеціальності студентами гуманітарних факультетів.

Таким чином, можна говорити про більшу ефективність використання методики поетапного поточного контролю навички читання текстів зі спеціальності, який здійснюється на дотекстовому і текстовому рівнях, порівняно з методикою проведення поточного контролю по завершенню роботи на конкретному лексичному матеріалі. Запропонована методика становить лише одну із форм контролю рівня володіння студентами навичками читання текстів зі спеціальності і може бути розвинена й удосконалена у подальших розробках.

Статья посвящена исследованию проблемы создания и усовершенствования методики тестового контроля лексических навыков чтения текстов по специальности студентами гуманитарных специальностей.

Ключевые слова: тестовый контроль, лексические навыки чтения, текущий и итоговый контроль, дотекстовый и текстовый уровни.

The article deals with the working of scientific-based methods test control of lexical skills for reading texts from speciality in processing of learning foreign language.

Key words: test control, lexical skills for reading, current and concluding control, beforetext and text level.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
2. Горцев А. К.), Иванова В. Н. О профильном обучении иностранному языку / Иностранные языки в школе. — 1992. — № 3—4. — С. 25—34.
3. Джеранова Н. Б. Отбор и методический анализ словообразовательного минимума для чтения неспециальной литературы на английском языке. - М., 2004. - С. 23-35.
4. Миронова А. Г. Методические разработки по английскому языку к устным темам и экстенсивному чтению в неязыковых вузах. — М., 2006. — С. 45-49.